

Матеріал дистанційних лекцій
для студентів 1 курсу оркестрового факультету
кафедра скрипки

Викладач доц. Щербакова Н.Ю.

Роботи надсилати **вчасно** на адресу: toshabunya@ukr.net

Кожне виконане завдання мною фіксується за традиційною для нашої групи системою.

Всі аудіо і нотні матеріали додаються окремими файлами.

!!! Диктанти писати за методикою, що відпрацьовувалась в аудиторії. Максимальна кількість програвань – 10!

2. Завдання на тиждень з 13.03 до 20.03. Роботи надіслати 20.03.

Сольфеджіо: записати Диктант1, зробити аналіз за планом:

- тональний план,
- описати фактуру (кількість голосів, їх включення, визначити склад),
- лігами визначити проведення теми.

Диктант1 і аналіз сфотографувати, надіслати.

Гармонія:

Тема: Модуляція в тональностях від трьох знаків

Прочитати: «Бригадний» Підручник гармонії (додається). Тема 52, с. 359–366.

Способи переходу: модуляція у тональності від трьох знаків відбувається шляхом використання допоміжного модуляційного кроку, тобто, багаторазової модуляції на один знак у необхідному напрямку. Наприклад модуляція з **A-dur** у **g-moll** може мати наступний вигляд:

$$\begin{array}{cccccc} 3^{\#} & 2^{\#} & 1^{\#} & 0 & 1^{\flat} & 2^{\flat} \\ \mathbf{A - D/h - G/e - C/a - F/d - g.} \end{array}$$

Як видно з наведеного прикладу кожен модуляційний крок відбувається по першій ступені спорідненості.

В музичній практиці такі типи модуляцій зустрічаються найчастіше у розробках класичних сонат при слабкому закріпленні прохідних тональностей.

Див. Бетховен Соната op.10 №2 1 частина (розробка).

Прискорення поступової модуляції.

Для реалізації прискореної модуляції використовуються тональності першого ступеня спорідненості які дають стрибок на чотири знаки. Для мажору це тональність гармонічної субдомінанти (C-dur – f-moll), для мінору – тональність гармонічної домінанти (a-moll – E-dur).

При використанні поступової прискореної модуляції необхідно чітко розуміти лад початкової тональності (мажор чи мінору) і «знаковий» напрямок модуляції (у дієзну сторону чи у бемольну).

При модуляції з мажору у бемольну сторону першим модуляційним кроком (переходом) може бути перехід у тональність гармонічної субдомінанти. Наприклад E-dur – B –dur (g-moll):

$$\begin{array}{cccc} 4^{\#} & 0 & 1^{\flat} & 2^{\flat} \\ \mathbf{E - a - F/d - B/g} \end{array}$$

При цьому основний принцип поступової модуляції – кожен крок по першій ступені спорідненості зберігається. Для порівняння наводжу приклад звичайної поступової модуляції у ті самі тональності без прискорення:

$$\begin{array}{cccccc} 4^{\#} & 3^{\#} & 2^{\#} & 1^{\#} & 0 & 1^{\flat} & 2^{\flat} \\ \mathbf{E - A/fis - D/h - G/e - C/a - F/d - B/g} \end{array}$$

При переході з мажору у дієзному напрямку шлях буде трохи інший, адже для прискореного переходу нам необхідна гармонічна домінанта, яка є тільки в мінорі. Вирішити цю проблему можна шляхом переходу з мажору у паралельний мінор, або у мінор по першій ступені спорідненості у тому ж дієзному напрямку. Наприклад модуляція з As –D може мати наступні варіанти:

$$\begin{array}{ccccccc} 4^{\flat} & 4^{\flat} & 0 & 1^{\sharp} & 2^{\sharp} & & \\ \text{As} & -\text{f} & -\text{C} & -\text{G} & -\text{D} & & \end{array}$$

$$\begin{array}{ccccccc} 4^{\flat} & 3^{\flat} & 1^{\sharp} & 2^{\sharp} & & & \\ \text{As} & -\text{c} & -\text{G} & -\text{D} & & & \end{array}$$

В першому випадку спочатку відбувся перехід у паралельний мінор а потім у тональність гармонічної домінанти. У другому – спочатку перейшли у мінорну тональність по першій ступені спорідненості зі зняттям одного бемолю а потім вже перейшли у тональність гармонічної домінанти. **Обидва ці шляхи є правильними.**

У разі мінорної початкової тональності ми використовуємо умовно «дзеркальні» способи переходу. Так з мінору у дієзному напрямку перших крок буде переходом у тональність гармонічної домінанти. Наприклад модуляція c-moll – D-dur:

$$\begin{array}{ccccccc} 3^{\flat} & 1^{\sharp} & 2^{\sharp} & & & & \\ \text{c} & -\text{G} & -\text{D} & & & & \end{array}$$

Для порівняння покрокова модуляція у ті самі тональності буде мати наступний вигляд:

$$\begin{array}{ccccccc} 3^{\flat} & 2^{\flat} & 1^{\flat} & 0 & 1^{\sharp} & 2^{\sharp} & \\ \text{c} & -\text{B/g} & -\text{F/d} & -\text{C/a} & -\text{G/e} & -\text{D} & \end{array}$$

При переході з мінору у бемольному напрямку шлях буде інший, адже для прискореного переходу нам необхідна гармонічна субдомінанта, яка є тільки в мажорі. Вирішити цю проблему можна шляхом переходу з мінору у паралельний мажор або у мажор по першій ступені спорідненості у тому ж бемольному напрямку. Наприклад модуляція з fis –c може мати наступні варіанти:

$$\begin{array}{ccccccc} 3^{\sharp} & 3^{\sharp} & 1^{\flat} & 2^{\flat} & 3^{\flat} & & \\ \text{fis} & -\text{A} & -\text{d} & -\text{B/g} & -\text{c} & & \end{array}$$

$$\begin{array}{ccccccc} 3^{\sharp} & 2^{\sharp} & 2^{\flat} & 3^{\flat} & & & \\ \text{fis} & -\text{D} & -\text{g} & -\text{c} & & & \end{array}$$

В першому випадку спочатку відбувся перехід у паралельний мажор, а потім у тональність гармонічної субдомінанти У другому – спочатку перейшли у мажорну тональність по першій ступені спорідненості зі зняттям одного дієзу а потім вже перейшли у тональність гармонічної субромінанти. **Обидва ці шляхи є правильними.**

Домашнє завдання

1. Письмово:

Скласти та записати модуляцію мінімум вісім тактів з використанням неакордових звуків. Тональності за вибором:

A-dur – Es- dur

h- moll – B – dur

Es- dur –D –dur

f- moll – e – moll.

Модуляцію записати нотами, позначити тональний план, підписати акорди, підписати своє прізвища, сфотографувати та надіслати на пошту!!!!

Розв'язати задачу: Бригадний підручник №782 (2).

Рішення сфотографувати та надіслати на пошту!!!!

- 2. Зробити потактовий гармонічний аналіз Бетховен Соната op.10 №2 1 частина (розробка, до появи фа мажора). Сторінки роздрукувати підписати тональний план, акорди, визначити зону прискореної модуляції, сфотографувати та надіслати на пошту!!!!.**

Завдання на тиждень з 20.03 до 27.03. Роботи надіслати 27.03.

Сольфеджіо: записати Диктант2, зробити аналіз за планом:

- тональний план,
- описати фактуру (кількість голосів, їх включення, визначити склад),
- лігами позначити проведення теми.

Диктант2 і аналіз сфотографувати, надіслати.

Гармонія:

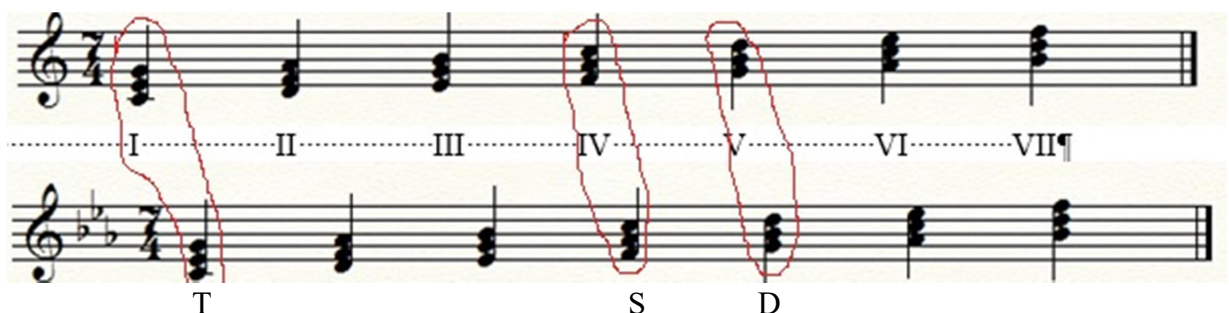
Тема: Мажоро-мінорні системи.

Література: Підручник гармонії (Бригада) Тема 49. Т. Бершадська Лекції по гармонії Ленинград, «Музыка», 1985. Читати сторінки 106-113

Розширення діатонічної системи може відбуватися різними шляхами. Перший з них нам вже відомий, це альтерація. Завдяки альтернаційним акордам і, відповідно, зміні ладового тяжіння, діатонічна система починає руйнуватися так би мовити з середини. Інший шлях, це поєднання різних діатонічних мажоро-мінорних систем з проникненням та взаємодією на рівних умовах їх акордів. Таких систем є три.

- Однойменна мажоро-мінорна система
- Паралельна мажоро-мінорна система
- Однотерцева мажоро-мінорна система

Однойменна мажорно-мінорна система поєднує акорди однойменних тональностей (прошу звернути увагу на ключові знаки).

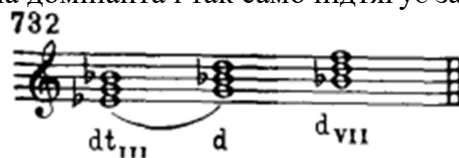
Особливістю однойменної системи є те що вона зберігає основний функційний зв'язок і є достатньо сильноцентралізованою. Як видно з прикладу основні тризвуки I, IV, та V-го ступенів співпадають за висотою. Єдине, що змінюється це їх ладовий нахил. Більших змін зазнають побічні тризвуки II, III, VI, VII. Як бачимо друга ступінь ще збігається а третя, шоста і сьома змінюють висоту (УВАГА КЛЮЧОВІ ЗНАКИ !!!).

Ускладнення мажору почалося з використання гармонічної субдомінанти. Поступово вона підтягла інші акорди субдомінантової групи.

Таким чином до мажору входить повністю вся субдомінантова група з однойменного мінору.

Значно пізніше до мажору входить ще один акорд з однойменного мінору, його мінорна домінанта і так само підтягує за собою інші акорди цієї групи.

Приклад (ПРОАНАЛІЗУВАТИ!!!)

Всі ці акорди використовуються в тих самих функційних умовах що і акорди мажору.

Ускладнення мінору акордами однойменного мажору почалося з використання мажорної(гармонічної) домінанти. Далі процес йшов так само

І, відповідно, поява в мінорі на нових стилістичних засадах мажорної субдомінанти розширила і субдомінантову групу.

Поєднання двох систем надає новій мажорно мінорній системі наступного вигляду

I(T) II(S) III(T/D) IV(S) V(D) VI(T/S) VII(D/d)

Однак при всьому ускладненні за однією з тонік закріплюється певне домінування. В залежності від того яка тоніка привалює – мажорна чи мінорна – система може визначатися як мажоро-мінорна, або міноро-мажорна.

Як і в звичайних системах кожний з варіантів ступеней системи може з'являтися зі своєю побічною домінантою завдяки чому розширюється коло можливих відхилень. Наприклад (ПРИКЛАД ПРОАНАЛІЗУВАТИ!!!).

Всі варіанти акордів можуть бути використані як у вигляді тризвуків (з оберненням), так і у вигляді септакордів (з оберненням).

Домашнє завдання

1. Письмово.

Скласти та записати нотами побудову мінімум вісім тактів з використанням акордів однойменної мажоро- мінорної (або міноро-мажорної) системи. Акорди підписати, підписати своє прізвища, сфотографувати та надіслати на пошту!!!!

2. Зробити по тактовий гармонічний аналіз Ліст «Радость и горе» (ДРУГА РЕДАКЦІЯ!!!) такти 1-14. Сторінки роздрукувати підписати акорди, тональний план, сфотографувати та надіслати на пошту!!!!.

Завдання на тиждень з 27.03 до 3.04. Роботи надіслати 3.04.

Сольфеджіо: записати Диктант3, зробити аналіз за планом:

- тональний план,
- описати фактуру (кількість голосів, їх включення, визначити склад),
- лігами позначити проведення теми.

Диктант3 і аналіз сфотографувати, надіслати.

Гармонія:

Тема: Мажоро- мінорні системи.

Паралельні мажоро-мінорні системи. Особливість цієї системи полягає в поєднанні акордів, що є притаманними паралельним тональностям, наприклад C-dur – a-moll/

Як відомо ці тональності мають спільні звукоряди тому, а відповідно співпадають і їх консонансі співзвуччя. Крім того і загальна логіка функційного розподілу також зберігається.

C-dur

I (T) II (S) III (T/D) IV (S) V (D) VI (T/S) VII (D)

a-moll

I (t) II (s) III (t/d) IV (s) V (d) VI (t/s) VII (d)

Як видно з наведеного прикладу за виключенням одного тризвуку (VII-dur/II-moll) у всіх інших функційні ознаки співпадають. Різняться лише їх положення у межах функційної групи. Саме тому таке поєднання є більш ніж природнім і може бути віднесеним до явища ладової перемінності.

Т. Бершадська вказує що про об'єднання паралельних мажоро-мінорних систем може йти мова тільки в разі використання гармонічних їх видів, тобто мажору з гармонічною субдомінантою (IV) та мінору з гармонічною домінантою (V).

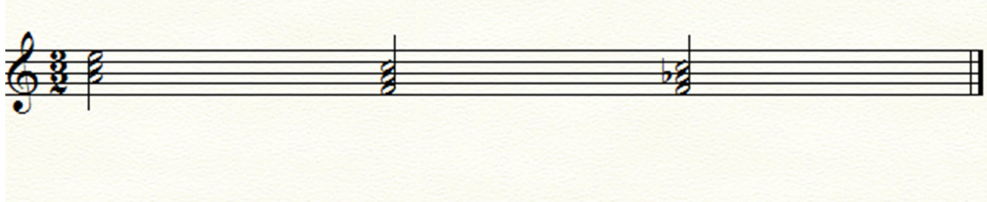
Завдяки такому поєднанню у мажорі на рівних з'являються два тризвуки третього ступеню – мінорний та мажорний

C-dur

I III III

А у мінорі ладову варіантність буде мати шостий ступінь.

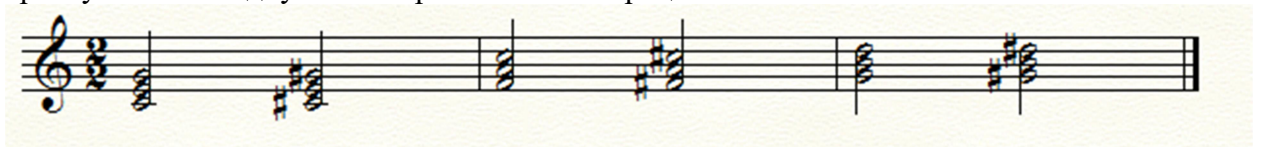
I VI VI

Зазначимо що VI ступінь паралельного мажору в мінорі має назву «Шубертова VI»

Приклад проаналізувати !!!

6 [Nicht zu geschwind, doch kräftig] Ф. Шуберт. «Приют»

Однотерцева мажоро мінорна система. Її суть полягає в поєднанні систем тонічні тризвуки яких з'єднуються через спільний терцевий тон.

Завдяки цьому на діатонічній основі між акордами виникають нові, більш ускладнені інтервальні зв'язки (тритони, збільшені інтервали тощо.).

Приклад проаналізувати !!!

39 Allegro non troppo С. Прокоф'єв. Гавот

Домашнє завдання

Зробити по тактовий гармонічний аналіз

Й. Брамс Інтермецо op.119 C-dur

С. Прокоф'єв Швидкоплинність №1

**Сторінки роздрукувати підписати акорди, тональний план,
сфотографувати та надіслати на пошту!!!!.**